

Anulu III.

N^{ro} 10.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 Maiu 1885.

Cuprinsulu:

Lun'a lui Maiu. — Teori'a si praes'a preotiésca. — Apostolii si inviarea
Domului. — Apelatiunea in causele de casatoria. — Voltaire si Epigonii lui in
Europ'a. — Ide'a estetica a sublimului. — Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fie-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1885.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Lun'a lui Maiu.

Covore de crini si rose se intindu pre plaiulu verde

Si asiá de mândru-i siede

Cându apare suavu ornatu;

Purpur'a cea matinala se resfrânge'n deminétia

Si suride cu frumsétia

Pe flori dalbe d'admiratu.

Cânta mândru filomel'a ne-obosita pe câmpie

Si cu ea in armonie

Tote paserile'n sboru,

Zefirii frundie desmérda, ér' fluturii pe'ntrecute

Susu si'n josu s'avênta iute

Preste linulu riusioru.

Cine ore, cine'n lume se nu simtia o iubire,

Si apoi cu-a sa gândire

Se nu fie-abandonatu:

Susu la ceriu si s'adoreze pre Ddieu cu ardore

Carele'n a sa amore

Totulu tainicu Pa creatu.

Si cine ah, se zeuite p'acea Vergura curata,

De alu carui nume salta

Totu sufletulu omenescu, ¹⁾

Careia su-dedicate aste dile încântate,

Cu aloru clipe farmecate,

Ce atâtu ne'nveselescu.

Da, o Maria fetiora, natur'a suridietóre

Ti prosterne cu ardore

Comor'a sa cea dein Maiu!

Câci mai mandra cá si florea, numai tu esci, tu Madona,

Carei'a serafii 'ntóna

Imnuri in plapëndulu raiu.

Dorulu meu inca la tine se inaltia cu 'nfocare

Si cu rêvn'a cea mai mare

Omágii dulce-ti rostescu:

Si mi-pare, câ 'ntre rose, cându me rogu la sacruti nume,

Nu traiescu aici in lume

Ci'n locasiulu celu cerescu.

Adalbertu Pitucu.

¹⁾ Not'a: Lun'a lui Maiu in biserice'a catolica e dedicata Prea Curatei Fetioare Mari'a.
Red.

Teorí'a si pracs'a preotíesca.

(Continuare dein Nr. 2).

Acest'a a fostu titlulu unui articulu, ce s'a fostu inceputu in foi'a nostra inca in numerulu doi alu anului presente. Am fostu aretatu atunci in forma de introductiune, cum cugetarea omenésca europeana cu inceputulu evului nou in urm'a unei reactiuni inscenate in contr'a idealismului estravagantu a facutu una declinatiune salutaria spre realismu. Declinatiunea acést'a folositoria inse in scurtu tempu a aberatu dela scopulu seu si a cadiautu in unu realismu extremu, care si afla espresiunea si tipulu seu celu mai fidelu in sensulu ce se dà astádi cuventului *practicu*, câtu astádi practiculu este numai ace'a, ce procuréza omului bunastare materiala si prin ea desfetare trupésca. Amu fostu aretatu atunci cum realismulu acest'a extremu a intratu in societatea nostra mai multu decâtu amu ff doritu, si ce e mai dorerosu! a intratu chiaru si prin cleru, care conformu chiamarei si pusetiunei sale este si trebue se fia reprezentantele celu mai classicu alu idealismului in societatea omenésca. Si cu acést'a amu fostu dechiaratu, cà amu ajunsu la ide'a ace'a, ce ni a fostu propusulu a o desvoltá in articululu acest'a.

In faci'a fenomenului si aparintiei acesteia, ce asia desu o observéza omulu prin clerulu nostru, lucrulu antáiú, cu care trebue se ne ocupamu, este intrebarea dupa caus'a lui sociala. Ore este de a se cautá caus'a fenomenului acestuia in una antipatiá óre care a poporului nostru, din care esc si clerulu, facia cu tendintiele si bunurile ideali ale omenimei? Nu acést'a nu se pote díce nice decum. Dovada este, cà poporulu nostru s'a sciutu insufletí si inca in tempu tare scurtu pentru multe idei frumose, deca numai a ajunsu la cunoscinti'a lorú. Celu ce ar' scrie istori'a civilisatiunei nóstre in tempulu mai nou, acel'a ar' aflá destule atari insufletiri. Ma dovada despre acést'a este insusi clerulu nostru, prin care tare de multe ori afla omulu idealismulu celu mai curatu si inca chiaru pre acoló, pre unde mai pucinu l'ar' ff asteptatu si presupusu omulu. Nu! Ci causele fenomenului acestuia, ce-lu esplica in adeveru, inse nu-lu si justifica, suntu de a se cautá cu totulú aire, si in specie in impregiurarile materiali si sociali ale clerului nostru.

Este unu adeveru psihologicu, cà de regula omulu, ce are a se luptá cu castigarea panei de tote dílele, acel'a nu se insufletiesce usioru pentru lucruri ideali. Nu inse pentru cà dora sufletulu lui nice cându nu ar' ff capace da asia ceva, ci pentrucá este ocupatu cu alte grigi mai ardiatorie si mai neincungiurate. Invederatu ni o areta acést'a impregiurarea, câtu de greu se insufletiesce poporulu celu miseru pentru scola, asia câtu lu costa pre omu nu pucina ostenéla a-lu face se intieléga folosulu ei. Acum nice unu cleru in patri'a nostra nu este atátu de distrasu cá alu nostru de grigea pentru castigarea midiloceloru de subsistintia si asecurarea familiei. Din acést'a ar' urmá, cà se fia lucru naturalu, cà omulu se nu afle in elu atát'a idealismu, câtu ar' dorí, fiendu-cá sufletulu lui in mare parte este ocupatu de

alte grigi. Mai adaugemu la aceste si impregiurarea ace'a, că clerulu nostru traiesce in parte forte mare printre alte confesiuni crestine si necrestine, in cari mai in tote idealismulu joca numai una rola mai multu seau mai pucinu secundaria. Si apoi esemplele venite de aci de sine se intielege, că trebuescu se influentieze si asup'r'a clerului nostru. Nu este de omisu nice impregiurarea ace'a, că inca nice astadi in clerulu nostru nu s'au stersu tote urmele din tempulu petrecerei in desbinare de baseric'a mama, in care tempu in clerulu romanescu numai de idealismu nu a potutu se fia vorba.

Si impregiurarile aceste doue numai suntu in stare se esplice caus'a, pentru care in clerulu nostru nu intempina omulu chiaru atât'a insufletire ideala, câta ar' dori si ar' asteptá.

Partea cea rea inse, ce ne ocupa pre noi si ne causéza dorere, nu este numai lips'a idealismului in mesur'a dorita, ci este prevalinti'a prea mare a contrariului lui, realismulu celu estremu, ce asia desu lu intempina omulu prin clerulu nostru. Căce nu lipsa de idealismu, ci realismu estravagantu este, candu observéza omulu pre la nu pucini in clerulu nostru unu indiferentismu, cá se nu dicemu dispretiu facia cu ori ce genu de literatura sacra, asia cătu aceia nunumai că nu o spriginescu, ci si deca le ar' dá omulu opuri gratuite, nice atunci nu le ar' cetí. Nu lipsa de idealismu, ci realismu estravagantu este, cându aude omulu membrii din cleru pre ici coló declarandu ori ce genu de literatura sacra de unu lucru teoreticu, fora nice una insemnatate practica, cá si cum cineva ar' poté face pracs'a preotiesca fora cunoscentie teoretice sacre suficiente. Nu lipsa de idealismu, ci realismu esageratu este, candu intempina omulu prin cleru persone, cari decum au absolvitu studiele teologice in seminariu, nu au mai luatú nice una carte sacra in mana, ma si fuge de ele cá de unu lucru, din aintea caruia i se revolta sufletulu; candu aude omulu si barbati in pusetiune frumosa basericésca vorbindu cu una usiorintia de totu mare despre lucrurile sacre; candu aude omulu persone pretindiendu in baserica reforme opuse spiritului ei; candu aude ascriendu basericei nesce chiamari si misiuni cu totulu lumesci; candu observéza desconsideranduse totalu ordinatiuni si dispusetiuni emanate in spiritulu celu inaltu alu basericei si dechiarandule de nesce lucruri, la cari le a trecutú tempulu, cá si cum spiritulu basericescu ar' poté imbetrani si s'ar' poté invecí ver odata, imbetrani si invecí ce'a ce este eternu si din Domnedieu; candu aude omulu striganduse de catra unii prin cleru, cumcà nu au lipsa decâtu numai de lucruri practice, ce'a ce este sinonimu cu lucruri de totu lumesci; candu observéza omulu câte odata pre la unii una ignorantia cătu se pote mai crassa si mai neasteptata dela unu preotu in lucrurile credintiei si ale basericei. Si dorere! Ideile aceste gresite se colportéza pre la noi si prin preotimea nostra sub masc'a de idei moderne, si de idei practice. Recunoscemu si apretiuimu si noi dupa meritu insemnatatea pracsei preotiesci. Inse ce'a ce se intielege in cele mai multe casuri sub pracs'a acest'a, este

departe cá ceriulu de pamentu de adeverat'a pracsă preotiescă. Că ce este pracsă adeverată preotiescă? Ea este unu ce de totu frumosu si sublimu; ea este si consiste in colucrarea preotului cu Domnedieu la realisarea imperatiei lui Domnedieu pre pamentu; este lucrare in vi'a Domnului spre a formá si indepliní in ~~credintiosii~~ supusi siesi imaginea cea sublima alui Christosu; este straformarea turmei in subiecte demne de vederea facia la facia alui Domnedieu in Paradisu; este zidirea trupului celui misticu alui Christosu pre pamentu. Acést'a este adeverat'a pracsă preotiescă si celu ce a ostenitu pre una atare cale si inca a ostenitu cu succesu, acel'a pote se dica, cumcá si a castigatu una pracsă santa. Cine doresce inse a face in vietí'a sa una atare pracsă preotiescă, acel'a este cu nepotintia se aiba despre pracsă preste totu ideile acele gresite si carnali, ce le am espusu mai susu. Pentru acel'a literatur'a sacra are totu de a un'a unu meritu nepretiuitu, căce inim'a lui este convinsa, cătu de multe cunoscintie teoretice i suntu de lipsa, pentrucá pracsă sa preotiescă se o pota face dupa voi'a lui Domnedieu; pentru acel'a baseric'a nu are lipsa de reforme dupa idei moderne seau nemoderne, căce elu scie cá principiele basericeii suntu eterne si nu se schimba dupa ventu cá principiele altoru societati; pentru acel'a dispusetiunile si ordinatiunile basericesci suntu totu atáti'a tesauri, ce-lu ajuta in edificarea trupului misticu alui Christosu. Cu unu cuventu in pracsă cea adeverată preotiescă intregu omulu este strabatutu si clarificatu de principiele si ideile crestine, si nemicu din ce e strainu de aceste, nu pote strabate in sufletulu lui, ma inca chiaru din contra si tiene de cea mai santa chiamare a sa, cá se combata si se pasiésca totu de a un'a in contra lucrurilor acestora omoritorie de sufletu.

Candu vomu ajunge inse noi acoló, cătu se potemu dica, cumcá intregu clerulu nostru este insufletitu si deprinde numai una atare pracsă? Suntu multi preoti, ce e dreptu si astádi, cari corespundu prea deplinu idealului acestuia, cătu se pote dica despre eli cu totu dreptulu: „*éta Israeliteanu adeveratu, in care nu este viclenia*“; si inca ce este mai de miratu, suntu multi, cari corespundu idealului acestuia si-si implinescu chiamarea loru cu multa cunoscintie, inse fora de a face multu scomotu in lume, cătu de abia suntu cunoscuti lui Domnedieu si turmei loru celei mici, preste care Spiritulu santu i a pusu pastori. Inse pre langa tote aceste suntu inca nu chiaru pucini preoti de aceia in clerulu nostru, cari suntu infectati pana din coló de ideile cele gresite de astádi numite cu multu neadeveru: *practice*, preoti, pre cari numai vestimentulu talariu i deosebesc de laicii emancipati de ori ce credintia; preoti, pentru cari preoti'a nu este una sarcina portata cu placere, ci unu midilocu de a-si sustiené vietí'a, una specie de meserie. Pre langa chiamarea cea santa mai are clerulu in poporulu nostru romanescu si una alta chiamare momentosa culturala. Precum cea de antáiu inse, asia si acést'a numai preoti adeverati potu se o implinesca, preoti neinfectati de

practic'a cea gresita a timpului nostru lipsita de totu idealulu, ci preoti pa-trunsi de adeverat'a pracsă preotiésca. Si cându toti voru ff astufeliu, atunci vomu poté se dîcemu, că intregu clerulu nostru este adeveratu pastoriu si adeveratu portatoriu de cultura in poporulu nostru. (Vá urmá).

Apostolii si inviarea Domnului.

Marturiile inviarei se numieáu pre sine Apostolii. Marturiile inviarei Mantuitoriului nostru Isusu Christosu din morti. O faceáu Apostolii acést'a nu pentru ace'a, că eli dora nu aru ff fostu martori oculati si a celorualte minuni multe si varii ale Mantuitoriului nostru, ci pentrucă minunea inviarei Lui din morti a fostu minunea cea mai mare, din aintea careia aparu tote celelalte micutie, asia cătu eli se sentieáu fericiti, nu atât'a pentrucă au fostu martori a minuniloru celoru multe, cătu mai multu pentrucă au fostu martori a reginei minuniloru, martori a inviarei. De alta parte si atribueáu bucurosi numirea de marturii ale inviarei, pentrucă inviarea Mantuitoriului nostru Isusu Christosu este sigilulu adeverului imprimatu religiunei crestine. Din care cauza dice Santulu Apostolu Paulu: „*că de nu a inviatu Christosu, atunci desierta este predicarea nostra*“, si atâtu elu, cătu si celilalti Apostoli si incepeáu pretotindine predic'a cu anunierea inviarei Mantuitoriului nostru Isusu Christosu din morti, bine sciendu, că deca minunea acést'a va aflá credintia in inimile ascultatoriloru, atunci usioru voru primí celelalte adeveruri noue, ce li se voru predicá.

Cumcă de ce mare insemnatate este inviarea Mantuitoriului nostru Isusu Christosu din morti pentru adeverulu religiunei crestine, se vede si din portarea celoru patru Evangelisti. Că-ce pre candu, ce atinge pre celelalte minuni ale Mantuitoriului nostru, cu forte pucine esceptiuni unii Evangelisti enaréza unele si altii altele, pre atunci inviarea Mantuitoriului o enaréza toti patru, si deca este intre eli ceva deosebire in enararea inviarei, ace'a este numai cu privire la unele lucruri accidentali, pre candu in cele essentiali este intre eli armonia perfecta. Ma chiaru si Santulu Apostolu Paulu, care de altumintrule nu amintesce mai de locu celelalte minuni ale Mantuitoriului nostru, inviarea din contra o amintesce de repetite ori, ma încátuva si intregesce pre Evangelisti, cum este pentru esemplu cu enararea, cum Mantuitoriulu dupa inviare s'a aretatu mai multora mai de multe ori, si intre altele si cum s'a aretatu odata la mai multu de 500 de persone, dintre cari multi inca traieáu pre tempulu, candu scrieá elu epistol'a acést'a.

Ma cumcă de ce mare insemnatate este inviarea Domnului din morti pentru probarea divinitatei religiunei crestine, ni areta chiaru si critic'a moderna destructiva a Santei Scripturi, carea inca chiaru acel'a-si pondu lu pune pre inviarea Mantuitoriului din morti, care l'au pusu si Apostolii. Deosebirea jace numai in ace'a, că Apostolii si au datu tota silinti'a, cá se probeze inviarea cătu se pote mai evidentu, precandu critic'a destructiva si dà tota silinti'a, cá asemenea de evidentu se probeze falsitatea inviarei.

Este de miratu de câte intorseturi, nascocituri si ipotese este capace mintea omului, candu inchide ochii din aintea adevărului. Este de miratu, căta genialitate si agerime a prapaditu critic'a destructiva a Santei Scripturi, numai că se pota negá inviarea Domnului, atâtu de claru, atâtu de naturalu, si atâtu de fora emfasa espusa si descrisa de celi patru Evangelisti. Uciderea lui Iuliu Caesar, mortea lui Hannibal, batai'a dela Termopile, Salamina, Cannae si alte intemplari momentose diñ lumea antica nice pre departe nu suntu asia bine probate si inca prin martori oculati cá inviarea Mantuitoriului nostru Isusu Christosu din morti. Si totusi nimenuia nu i a venitu in minte a le negá. Nu i a venitu in minte nimenuia a le negá seau a le trage baremu la indoiéla, pentrucá necredinti'a nu a avutu si nu are nice unu interesu se le nege, cum are la inviarea Mantuitoriului, pre carea deca ar' fi in stare a o aretá cá neintemplata, atunci in adeveru s'ar' implini ace'a, ce a dñsu Santulu Paulu: „*cà de nu au inviatu Christosu, desiarta este predicarea nostra*“. Si scrietorii antici, cari au enaratu in opurile loru intemplantile amintite si altele din anticitate, inca nu se unescu decâtu numai in lucrurile essentiali, precându in cele secundari si accidentali este intre eli una divergintia mai mare seau mai mica. Din caus'a divergintiei acesteia inse nimenuia nu i a amblatu prin minte a negá fidedignitatea loru. Nu asia inse a purcesu critic'a destructiva cu inviarea Domnului din morti enarata de celi patru Evangelisti si de Santulu Paulu, ci aici din caus'a unoru divergintie mai multu decâtu secundarie au atacatu si negatu fora de nice una cauza credibilitatea intregéi naratiuni despre inviere si pre Evangelisti i au aruncatu in tagm'a unoru scrietori tare de rendu si multu mai inferiori decâtu istoricii antici pagani, cu tote cá cugetarea ace'a clara si semtiulu esteticu, ce-lu observéza omulu in Santulu Evangelistu Luc'a, profundímea cea mare, ce o intempina omulu in intregu Evangeliulu lui Joanu, scurtimea cea laconica, classica, ce-lu caracteriséza pre Santulu Evangelistu Marcu si intimitatea si naturalitatea ce face Evangeliulu dela Mateiu atâtu de placutu, insedaru le va cautá omulu in ori si ce scrietoriu istoricu din anticitate. Se iee ori si cine in mana numai unu criticu destructivu din tempulu modernu, pre Strausz, Renan, Baur seau pre altulu, si se va mirá, căta agerime si cugetare au prapaditu, numai cá se arete falsitatea invierei enarate de toti celi patru Evangelisti, cari deca nu superiori, apoi inferiori la nice unu casu nu suntu facia cu istoricii anticitatei.

Unu lucru inse se afla in santele Evangeliu, pre care nice dialectic'a si agerimea laolalta cu eruditiunea cea mai mare nu este in stare se-lu esplice nice câtu de pucinu, deca cumva Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu nu a inviatu din morti, precum ni enaréza Evangelistii laolalta cu Santulu Paulu. Nu suntu in stare, se-lu esplice, pentrucá lucrulu acest'a este unu adeveru órecare psihologicu, care nu este inteligibilu, decâtu numai supunendu cá Domnulu nostru a inviatu in adeveru din morti. Si lucrulu acest'a este

contrastulu psihologicu, ce se observéza in portarea Apostoliloru in ainte de mortea Mantuitoriului nostru si dupa mortea lui la 50 de dñle.

Ni enaréza adecà toti patru Evangelistii cum conformu profetiei Testamertului vechiu: „*batevoiu pastoriulu si se voru respí oile turmei*“, candu Mantuitoriulu a fostu prinsu decatra Jidovi, atunci toti Apostolii l'au parasitu si au fugitu. Tom'a, care cu câteva dñle mai in ainte de ace'a cu ocasiunea inviarei lui Lazaru atâta l'a iubitu pre Mantuitoriulu, câtu a disu celoru lalti: „*se mergemu se murimú laolalta cu elu*“, acumu candu a vediutu câ-lu prindu Jidovii, a fugitu si l'a parasitu. Petru, care in prim'a mania vediendu, câ e pre aci se-lu prinda pre Domnulu, a scosu sabi'a si a taiatu urechi'a unui servitoriu, curundu dupa ace'a l'a parasitu cu totulu si si in aintea unei servitore s'a temutu se marturisésca, câ si elu este din invetiatiiei lui. Ma chiaru si Joanu, fiulu iubirei, nu a cutezatu a se aretá pana candu a decursu procesulu judecarii Domnului la morte, ci de abié dupa-ce a fostu restignitu, spiritele Jidoviloru s'au fostu limistitu si publiculu s'a fostu imprasciatu vediendulu intinsu pre cruce, de abié atunci s'a aretatu pre Golgota, candu acum Mantuitoriului i eráu minutele numerate si candu nu mai poteá se mai ajute nemicu. Éra dupa restignire atâta eráu Apostolii de infricati, câtu si deca se adunáu laolalta, nu cutezáu a stá decátu numai cu usile incuiate si se temeáu si de lucrurile cele mai mici. Cu unu cuventu, cându Mantuitoriulu a fostu datu spre morte, atunci pre toti Apostolii i a cuprinsu una frica atâtu de mare si i a parasitu totu curagiulu atâtu de tare, câtu judecandu omenesce si psihologice, ori si cine ar' fi potutu dice cu totu dreptulu, câ dupa unu capetu atâtu de tragicu a magistrului loru, fia-care se va reintorce la ale sale si in veci mai multu nu voru cutezá a pasf in publicu. Acest'a ar' fi resonamentulu celu mai naturalu si basatu pre natur'a sufletului omenescu.

Cu tote aceste inse nu asia s'a intemplat. Mantuitoriulu a fostu condamnatu la morte si esecutatu, si atunci toti Apostolii au fugitu de frica. De abie inse a trecutú una luna, va se dica 50 de dñle dela intemplarea acést'a tragica, si ce vedemu? Apostolii aceia fricosi, cari cu ocasiunea restignirei Mantuitoriului s'au fostu imprasciatu in tote partile, si si candu se adunáu, nu cutezáu a stá decátu cu usile incuiate, Apostolii celi atunci cuprinsi de frica, pasiescu deodata dupa câtu-va tempu in Jerusalimu in publicu, si fora nice una téma seau frica predica Jidoviloru cá pre unu Domnedieu pre Isusu, pre care eli l'au fostu restignitu. Ma predica cu atâta potere, câtu in una dñ au fostu in stare a convinge pre mai multu de 3000 de omeni despre adeverulu predicatu de eli, si deca Jidovii li se opuneáu, i inchideáu si i bateáu, atunci esieáu afora bucuranduse, câ au fostu vrednici a suferi pentru Christosu.

Noi cá crestini catolici credintiosi scimu, câ curagiulu acest'a mare l'au capetatú Apostolii si dela Spiritulu Santu, ce s'a scoboritu preste eli in dñu'a Rusalialoru. Inse critic'a destructiva nu voiesce se scia nemic'a de Spiritulu

Santu si de puterea Lui cea mare de a innoi sufletulu omenescu. Pre dreptulu dara o intrebamu, cã cum si esplica ea schimbarea acést'a radicala in Apostoli, cari din celi mai fricosi au devenitu in tempu asia scurtu nesce barbati plini de unu curagiu asia mare, cãtu tota puterea basericésca a Jidoviloru si de statu a Romaniloru nu a fostu in stare a-i frange? Cum si esplica ea schimbarea acést'a a Apostoliloru, deca cumva in intervalulu cursu intre fug'a loru cea fricosã si pasirea loru in publicu cea curagiosa nu s'a intemplatu unu lucru estraordinariu, care si numai pre cale curatu psihologica si naturala se pota produce schimbarea acést'a? Insusi celi mai sinceri dintre criticii destructivi marturisescu, cumcã schimbarea acést'a a Apostoliloru remane una enigma nedeslegata. Pentru ce inse se remana una enigma, candu lucrulu se esplica asia usioru? Cu ocasiunea restignirei Apostolii au fugitu vedienduse insielati in asteptarile loru, si i au cuprinsu una frica mare vediendu capetulu celu atãtu de tragicu alu magistrulu loru, dela care asteptãu celi mai multi se infientieze una imperatia mare pamentésca. Dupa-ce inse au vediutu, cã magistrulu loru au inviatu din morti, si s'au convinsu prin acést'a despre domnedierea lui, apoi au capetatu unu curagiu irresistibilu. Si cine in atari impregiurari nu ar' fi capetatu unu atare curagiu? Inviarea Domnului din morti este ce'a ce a schimbatu atãtu de tare pre Apostoli. Inviarea Domnului din morti este intemplantu ace'a estraordinaria dintre mortea Lui si predicarea cea curagiosa a Apostoliloru. Inviarea Domnului din morti esplica totu contrastulu celu atãtu de batetoriu la ochi in portarea Apostoliloru, si inca-lu esplica in modulu celu mai naturalu. Deca critic'a destructiva nu s'ar' pune pre terenulu negatiunci, atunci nu ar' dá in Evangeliu de atãte enigme, prin cari deoparte voiesce sesi acopere necredinti'a, éra de alt'a nescienti'a; atunci si deca Evangelistii nu aru aminti nemic'a de inviare, si numai contrastulu acest'a in portarea Apostoliloru ar' trebui se o faca se gãcésca invierea Domnului din morti si se o cetésca printre sire.

Apelatiunea in cauzele de casatoriã.

Pana la sinodulu provincialu alu Metropoliei gr. catolice de Alb'a-Juli'a tienutu la anulu 1872 in Blasiu sub presidiulu Escellentiei Sale Prea Santítului Metropolitu actualu, cu privire la apelatiunile in cause de casatoriã s'a observatu datin'a dreptului universalu basericescu. Datin'a acést'a constã in urmatoriele dispuzetiuni, prin cari se regulã apelatiunea in cauzele aceste. Anume, deca in una cauza de casatoriã se aduceãu de catra doue foruri sentintie pentru validitatea casatoriei, va se dica doue foruri decideãu, cumcã litigantii nu se potu desparti deolalta, fienducã casatori'a loru este adeverata, atunci nu erã iertatu se se apeleze si la unu altu foru superioru. Nu crã iertatu partei, ce combateã matrimoniu se apeleze la unu foru superioru, cãce defensorulu matrimonialu in casulu acest'a fiendu matrimoniu dechiaratu de validu, nu ar' avé pentru ce se apeleze mai departe.

Lucrulu acest'a inse prin decretelu sinodulu provincialu amintitu si

aprobate și de Santul Scaun Apostolic al Romei s'a schimbatu. Schimbarea acést'a ni luam libertate a o tractá aici pre scurtu mai cu sema din cauza, cá in testulu decretelor tiparitu in Blasiu la anul 1882 chiaru in loculu acest'a s'a vîrfitu din intemplané una erore de tipariu, care intregu lucrului si dispușetiunci i dá unu altu intielesu. Erorea acést'a inse s'a observatu de tempuriu si s'a si emendatu la capetulu cartei in „*Errata*“, ce'a ce inse pucini voru observá.

In aline'a a opt'a a capului II Titulu X a decretelor acestor'a pagin'a 179 si 180 se dice in testulu latinu: „*si in una eademque causa a duobus foris primae et secundae instantiae pro matrimonii validitate sententia lata fuerit, accusatori matrimonii appellatio denegatur*“, éra in testulu romanu: „*aducunduse in un'a si aceasi causa de catra doue foruri de antai'a si a dou'a instantia sentint'i'a pentru validitatea casatoriei, acusatariului casatoriei i se denega apelatiunea*“. Unu singuru cuventu, anume particeau'a „*nu*“ respective „*non*“ este din gresielá lasata afora in testulu acest'a. Din care cauza la finea cartei in „*errata*“ se a si indreptatu, asia cá acoló intre altele se dice, cá la pagin'a 179 si 180 in locu de testulu latinu: „*accusatori matrimonii appellatio denegatur*“ se se cetesca: „*accusatori matrimonii appellatio non denegatur*“, éra in testulu romanu in locu de: „*acusatariului casatoriei i se denega apelatiunea*“ se se cetesca: „*acusatariului casatoriei nu i se denega apelatiunea*“.

Schimbarea acést'a in praceá cea vechia o a facutu Santulu Scaun Apostolicu cu ocașiunea aprobarei decretelor, fiinducá a doritu se lasé partiloru litiganti campu de aperiare cátu se pote mai multu, cá astufeliu se li fia conscient'i'a linistita. Astufeliu conformu decretelor acestor'a, deca forulu de prim'a si de a dou'a instantia a dechiaratu, cumcá partile litigante nu se potú despartí, partei, care se sentiesce ingreunata prin sentint'i'a acést'a, i este iertatu a apelá si la alu treile foru, ce'a ce mai in ainte nu erá iertatu, precum se pote vedé din opulu tare usuatu in provinci'a nostra: „*Plectiuni despre matrimoniu, impedimente si procedura*“ de Dr. Joanu Ratiu pagin'a 368.

Se nasce inse intrebarea, cá la casu, candu nu forulu de prim'a si a dou'a instantia s'a dechiaratu pentru validitatea casatoriei, ci forulu de prim'ai si a trei'a instantia, seau forulu de a dou'a si a trei'a instantia, óre atunc iertata este apelatiunea? Casulu acest'a nu este amintitu in decretelá din cestiuene. Si deca l'amu judecá dupa pracs'a vechia, atunci ar' trebui se dícemu, cá dupa-ce conformu pracei vechi dupa doue sentintie pentru validitatea matrimoniului aduse de ori si cari foruri nu se mai concedéá apelatiunea, asia de sine se intielege, cá nice in casurile aceste nu ar' mai fi iertata apelatiunea. Inse considerandu, cá Santulu Scaun Apostolicu, atunci candu a dispusu, cá partile litiganti se pota apelá si la alu treile foru, deca cele de antai'a si a dou'a instantia s'au dechiaratu pentru validitatea casatoriei, a voitu a impartí litigantiloru unu favoru ore care; considerandu mai departe, cá aksiom'a juridica díce: *favores sunt ampliandi*, adecá lucrurile favorabili suntu de interpretatiune lacsá si prin urmare de a se estinde si la casuri ne esprese in lege, asia suntemu de parere, cá ar' fi conformu dorintiei Santului Scaun Apostolicu, deca litigantiloru si in casulu acest'a li se ar' concede apelatiunea la forulu alu patrulé, a carui sentintia apoi va fi decidiatoria in acé'a cauza.

Incoló a remasu neschimbata acé'a pracsá vechia basericésca, dupa care pentru dechiararea validitatéi matrimoniului se receru doue sentintie conforme,

éra pentru edicerea nulitatei la casu de apelatiune la forulu alu treile se receru trei sentintie conforme; éra la casu candu se intempla apelatiune si la forulu alu patrule, care este Santi'a Sa Sumulu Pontifice, atunci sentinti'a acestuia ori cum va fi, este decidiatoria.

Voltaire si Epigonii lui in Europ'a.

Tempulu celu mai nou nu ni areta nice unu barbatu mare, asupr'a caruia se se fia scrisu atât'a cá asupr'a lui Voltaire. Forméza una literatura intréga opurile ce s'au scrisu in mai tote limbile europene asupr'a barbatului acestuia, despre care se pote dice, cá in multe privintie a imprimatu sigilulu spiritului seu seculului presente, si inca l'a imprimatu nu numai cu pârtilé lui cele bune ci si cu cele rele. Chiaru si in literatur'a romanésca s'a scrisu nu pucinu asupr'a barbatului acestuia. Amintimu numai laudele cele multe, cu cari l'a incarcatu jurnalistic'a nostra in anulu 1878, candu s'a serbatu aniversari'a de 100 de ani a mortei lui.

Elu a fostu unu spiritu grandiosu, ce'a ce nice noi nu voimu a negá. Pre langa tote aceste inse in spiritulu acest'a grandiosu au fostu atâte parti rele formate parte de elu insusi cu voi'a, parte de societatea, in care a petrecuta, si spiritulu acest'a impunetoriu l'a folositu in multe privintie asia de reu, câtu tare greu trebue se-i fia fostu respunsulu, ce va fi fostu silitu se-lu dè lui Domnedieu, candu dupa morte va fi pasitu in aintea tronului Lui si va fi fostu intrebatu: ce ai facutu servitoriulu meu cu multímea talantiloru, ce ti i am datu?

Prin judecat'a lui Domnedieu inse a trecutu Voltaire, si verdictulu, ce se va fi pronunsiatu asupr'a lui, lu va cunosce Domnedieu si santii Lui. Verdictulu inse, ce l'a pronunsiatu asupr'a lui cea mai mare parte din omenii, ce s'au ocupatu cu elu, machnesce si ranesce multu inim'a credintiosiloru. Mahnesce si ranesce, pentrucá potemu dice, cá asupr'a nice unui barbatu din tempulu mai nou nu s'au scrisu atâte cuvinte de lauda, nu s'au tienutu atâte panegire cari de cari mai elegante cá asupr'a lui Voltaire, si nimene in tempulu mai nou nu a aflatu atátia imitatori in tota Europ'a cá elu. Si totusi din punctulu de vedere alu adeverului Domne multu este de vituperatu in elu. S'au scrisu, ce e dreptu asupr'a lui si opuri, in cari tare bine si frumosu s'a facutu deosebire intre partile si productele cele bune si intre cele rele ale spiritului lui. Aceste inse deoparte suntu pucine, éra de alt'a nefiendu scrise in spiritulu lui, care domnesce mai intréga literatur'a profana europeana, suntu forte pucinu cunoscute si inca si mai pucinu cetite. Si totusi opurile si scrierile aceste suntu cele mai bune si cele mai instructive dintre tote cele scrise asupr'a lui.

In ainte de ce amu vedé, cum ideile lui au facutu unu rondu prin tota Europ'a incependu din patri'a lui Franci'a si pana in resaritu intre Romani, cum au captivatu mai totu pre unde a amblatu, si in privinti'a religiosa cá unu ventu fierbinte a uscatu si pârlitu totu ce i a statu in cale, câtu unde a strabatutu in unu sufletu spiritulu si ideile lui, acoló a pieritu mai totu

semtiulu religiosu, in ainte de ce le amu face aceste, se vedemu pre scurtu vieti'a lui, care celu pucinu intru atât'a este tare instructiva, încâtu din ea se pote vedé, cum esemplele rele potu strică si pre unu spiritu si omu de marimea lui Voltaire.

Sub numele de Voltaire este cunoscutu barbatulu acest'a in Europ'a intréga. Numele acest'a inse nu este nice numele lui de botezu, nice numele familiaru, ci este unu nume, care si l'a luatu elu insusi si l'a portatu tota vieti'a pana la morte. Numele lui de botezu a fostu Franciscu Mari'a, éra celu familiaru i a fostu Arouet. Elu s'a nascutu la 21 Novembre 1694 in Parisu pre teritoriulu parochiei Saint André des Arcs. Tatalu seu a fostu unu oficialu civilu si totu odata si speculantu, éra mamasa una femee nu prea cu nume bunu. Deca consideramu, câta influintia are mam'a asupr'a creșterei copilului, atunci potemu se dîcemu, că nu pucine din partile cele rele alui Voltaire suntu fructulu celu tristu alu creșterei lui primite dela mamasa. Pre langa mamasa a influintiatu tare multu asupr'a creșterei lui Voltaire si unu barbatu tare usioru de minte si pre langa ace'a si irreligiosu, care cá amicu alu familiei petreceá tare multu in cas'a tatalui lui Voltaire. Acest'a a fostu Castagnier de Chateaneuf, care spre rusinea statului preotiescu a fostu si preotu. De abié erá copilulu Voltaire de patru ani, si preotulu acest'a, ce atât'a si a uitatu de chiamarea sa si incepú a-lu introduce pre copilu in fabulele lui Lafontaine si in poesie rationalistice si batujocitorie de religiune. Pre langa barbatulu acest'a decadiutu a mai fostu si una femee, care influintia asupr'a formarei spiritului lui Voltaire inca in copilaria, si acést'a a fostu Ninon de Lenclos, una muere câtu se pote mai decadiuta, mai immorală si mai irreligiosa. Crescutu de copilu in una astufeliu de societate, cine a potutu se astepte in privinti'a religiosa ceva bunu dela Voltaire? Inca in cea mai frageda copilaria, cându in alte famili este una placere a vedé pre copii recitandu cu una pietate angerésca rogatiunile, Voltaire nu audieá in cas'a tatalui seu decâtu batujocuri continue ale religiunei dela mamasa si dela celi ce cercetáu cas'a in tote dílele. Au pote se produca una atare creștere, unu atare aeru in pruncia fructe bune? De securu că nu! căce nimene nu a culesu nice odata din spinu smochine.

Candu Voltaire fú de 10 ani, atunci tatalu seu lu dede spre educatiune si la studiu in colegiulu Louis le grand din Parisu, pre care-lu conduceáu Jesuitii. Aci invetiá Voltaire limbile antice latina si greca si pre langa ace'a si poetic'a. Sufletulu si inim'a lui inse eráu atâtu de stricate in privinti'a religiosa prin creșterea cea rea de acasa, câtu erá cu nepotintia, cá colegiulu se diréga ce erá stricatu. De ace'a forte bine l'a caracterisatu Rectorulu colegiului, că este unu „capu vicleanu si una inima stricata“, éra unu professoriu l'a numitu unu „animal de gloire“, unu animalu gloriosu.

Parasindu Voltaire la anulu 1710 colegiulu se aplicá mai antaiu cá scrietoriu la unu advocatu, si dupa ace'a merse in Holandi'a, unde capetá aplicatiune la ambasad'a francesa, de unde inse din caus'a usiorintiei preste

scurtu temdu fû dimisu. Reintorcându-se in etate de 19 ani la Parisu intră in societatea mai inalta inse immorală, care si tiené orgieles sale mai antaiu in temple si dupa ace'a in hotelulu Bois boudrand. Aci se semtî Voltaire in elementulu seu si inca asia de bine, câtu dîse unei dame, ce remanerea mai departe in un'a atare societate nu si-o mai poteá impacé cu conscienti'a, cumcâ desfetarea trupezca este obiectulu, datori'a si scopulu toturoru fientieloru cu minte. Pre tempulu acest'a începû a compune satire aspre in contr'a ducelui de Orleans, care guvernă in numele minorenului Ludovicu XV. Pentru satirele aceste fû mai antaiu esilatu si dupa ace'a trebui se jaca 11 luni in Bastilia. In Bastilia compuse dram'a sa Oedipus, care in sine nu este altu ceva decâtu una caricatura a tragediei celei vechi si classice a grecului Aeschilu. In locul seriozitatii celei frumoase, morali si religioase, ce caracteriseza Oedipulu lui Aeschilu, in Oedipulu lui Voltaire nu afa omulu decâtu batujocura frivola si urita aruncata in facia religiunii si a clerului. Astufeliu in actulu III scen'a 3 lasa pre Philoctet se dica: „Credinti'a popiloru se nu ne legene si adorma nice odata, căce tradatori stau de multe ori la petiorele altariului, si cu cuventulu loru celu falsu, ce-lu imprumuta dela diei, dupa placulu loru ne injuga in unu jugu santu“, éra pre Iokaste se dica: „popii nu suntu ace'a, ce crede poporulu celu de diosu, ci in credulitatea nostra jace tota scienti'a loru“. Cu tote aceste inse Oedipulu lui avû la 1718 succesu stralucitu, cându se representă mai antaiu pre bina, căce necredinti'a incubata mai antaiu la curtea frivolului principe de Orleans se latî pre incetulu preste totu Parisulu, si una drama cá Oedipulu multumieá de minune gustulu necredintiosiloru.

Curundu dupa ace'a facû cunoscintia cu Anglesulu Brolingbrocke, unu deistu alungatu din Angli'a pentru crim'a de inalta tradare, care persecută cu una ura infernala totu ce se numieá crestinu. Numai un'a atare cunoscintia mai lipsieá tinerului Voltaire, pentrucă spiritulu lui se capete una direptiune rea, pre carea se nu o mai parascesca pana la morte. Deistulu acest'a lu introduse pre Voltaire in filosofi'a practica, acarei principii morali supreme dupa elu erău unirea tendintiei spre procurarea de placeri cu tendinti'a spre procurarea de bani si de onóre.

La anulu 1722 in societate cu Madame de Rupelmond, una femee inmorală si irreligiosa facû una calatoría in Holand'a. Aci veni in atingere cu cercurile calvine si ateiste, prin ce s'a indeplinitu stricarea lui totala in privinti'a religioasă, deorece acestia au scosu din inim'a lui si pucin'a religiunii deista, ce va mai fî remasu, si astufeliu acumu spiritulu lui i eră deja data direptiunea, pre care spre ruin'a lui sí a multor'a a mersu cu un'a conscientia atâtu de funesta pana-la patulu mortei.

(Va urmâ).

Ide'a estetica a sublimului.

Cugetarca omenésca sbora in continuu totu mai departe. Ea este una specie de: *perpetuum mobile* in lumea spirituală. Nu este nemicu in lume, ce se-i pota pune piedeci, seau se o pota oprî haremû pre unu minutu. Numai tempulu, pre care inca nemic'a nu-lu pote oprî in cursulu seu, se pote

asemená cu cugetarea omenésca. Cátu este de mare si immensurabilu universulu! si cugetarea omenésca totu nu este multiumita cu elu, ci trece preste marginile lui mai usioru decatu cum trece trupulu preste unu periu micutiú. Cátu este de multifaria natur'a! câtu este de avuta in varietati lumea reala! câte profundimi si inaltimi nu desvelesce ea in aintea omului! si totusi omulu nu este multiumitu cu ele, ci deca s'a saturatu in unu locu de admiratiune, in locu de a i-se slabí poterile, cá si din nou nascuta poftesce a admirá ceva mai mare, ceva mai multu, ceva mai impunetoriu si astufeliu se grabesce a trece preste marginile cele pentru ea atâtu de anguste ale marginitului. Aci este asemenarea omului cu Domnedieu. Domnedieu este nemarginitu. Omulu inse e marginitu. Cu tote aceste inse omulu cu cugetarea lui nu pote stá unu minutu inchisu intre barierele marginitului, ci in continuu se silesce a se liberá de catenele cele pentru elu atâtu de moleste ale lui si a trece din colo in lumea nemarginitului, cá si poporul jidovescu din desiertulu Arabiei in pamentulu promisiunei. Una potere óre careva magica lu atrage pre omu neincetatu spre nemarginitu, care e Domnedieu; pentru ace'a díce Santulu Augustinu: „*cá cerbulu la apa, asia se doresce sufletulu mieu la tine Domne*“. Marginitulu se lupta in omu in continuu cu nemarginitulu. Unde se gata unulu, acolo se incepe celulaltu. Punctulu acel'a inse, unde in cugetarea omenesca se intalnesce marginitulu cu nemarginitulu se numesce in limb'a estetica: *sublimu*. Sublimulu stá in midilocu intre marginitu si nemarginitu, cá si cum ar' voi se le concilieze si impace pre amendoué in inim'a omului spre ai procurá liniste. Elu este una specie de arbitru, una specie de judecatoriu între marginitu si nemarginitu, cari porta laolalta lupta asia puternica in inim'a omului. Ma mai multu! este fiulu amendorora, fiulu celu iubitu idealu nascutu oresicum din casatori'a marginitului cu nemarginitulu, care prin nascerea sa impaca cert'a parintiloru. Cá atare sí unesce in sine calitáti de ale amendororu parintiloru, de a marginitului si de a nemarginitului. Elu este asia dícundu aparitiunea marginitului in nemarginitu, si a nemarginitului in marginitu. Este sublimulu marginitu, pentrucá este realu si inchisu între marginile spatiului si ale tempului, cá si ori ce marginitu. Este inse totu odata sublimulu si nemarginitu, pentrucá desi e inchisu in spatiu si in tempu, totusi nu se pote mesurá, nu se pote asemená cu nice una marime si este mai pre susu si mai redicatu decátu ori si ce mesura. Nice odata sufletulu omului nu sentiesce cu atât'a dorere câtu este elu de micutiú, cá atunci candu contempléza sublimulu. Un'a umilitia santa lu cuprinde atunci pre omu vediendusí micimea sa, marginitulu in elu oresicum capituléza din aintea nemarginitului si invinsu se predá in grati'a invingutoriului. Inse totu odata chiaru atunci, candu se intempla umilirea acést'a, candu omulu cade diosu apesatu de poterea nemarginitului, chiaru atunci se nasce in omu ide'a nemarginitului, ide'a lui Domnedieu, care lu inaltia multu mai susu, decátu câtu de diosu a fostu mai in ainte umilitu. Astufeliu sublimulu totu de a un'a nasce si produce in noi ide'a lui Domnedieu. Candu vede omulu pentru

antâi'a data marea cu tote pompele si cutremurile ei, câtu de sublimu i se pare omului totu aspectulu acest'a impunetoriu! Inse cum? Asia, câ mai antâiu tremura in totu launtrulu seu din aintea aspectului acestuia si se mira câtu este elu de micutiu facia cu ea, asia câtu dispere si i vine a crede, câ elu nice nu esista si numai marea esista, atâtu de tare este atunci omulu umilitu. Inse in minutulu acest'a se si nasce in elu ide'a lui Domnedieu, care nu numai câ a ziditu marea, ei este neasemenatu mai mare câ ea, si desi marea este atâtu de impunetoria, totusi ea nu-lu cunosce, cum lu cunosce omulu. Atunci se semte omulu oresicum imbratsiatu de Domnedieu si din umilinti'a cea mare, in care a fostu cadiutu sub nivoulu marei, se redica susu preste mare, preste ceriulu si norii marei si se desfetéza in Domnedieu si cu Domnedieu. Ide'a sublimului l'a trantitu odata la pamentu, câ si cum i ar' dice: *pamenténule aduti aminte câ pamentu esti!* inse curundu dupa ace'a l'a redicatu cu suavitate si l'a inaltiatu asia de susu, de unde si pamentulu, din care e facutu, dispere. Cându vede omulu pre ceriu miliardele de corpuri stralucindu, cându eugeta asupr'a marimei si departarei loru, din aintea careia dispere ori ce marime intipuita chiaru si cea mai cutezatoria, unu fiору ore care rece lu cuprinde pre omu din aintea aspectului acestuia, ce-lu coplesiesce vediendus micimea sa, si i se pare, precum dice Plato, câ nu este decâtu una nemic'a, ce eugeta. Inse chiaru atunci se trezesce in elu ide'a nemarginitului, ide'a lui Domnedieu, care este susu preste stele, si care i aduce aminte, câ ori si câtu de mari si departate se fia miliardele de corpuri ceresci, ce-lu umilescu asia tare, totusi elu celu micutiu este, care le mesura, si atunci se semte omulu redicatu preste tote marimile aceste enorme. Nu esiste nemicu sublimu pre lume, care contemplandulu omulu, se nu se nasca in elu ide'a lui Domnedieu. Este cu nepotintia a vedé pentru esemplu doi omeni admirandu marea, fora câ se nu incépa numai decâtu a vorbí despre poterea lui Domnedieu. Este cu nepotintia, si pentru ateistulu celu mai mare a vedé una tempestate seau fortuna, fora câ se nu se nasca in elu numai decâtu ide'a lui Domnedieu. Te adoru Domnedieule! a strigatu si Voltaire in facia unei tempestati, ce fulgerá dedeparte. Este cu nepotintia a se dimitte in eugetare asupr'a steleloru ceriului, fora câ ide'a lui Domnedieu se nu se ivésc de sine. Ma preste totu naturile, cari iubescu contemplarea prospecteloru sublime, suntu de comunu cele mai religiose, ce'a ce areta si esperinti'a de tote dilele. Si din contra persone cufundate prea tare in cuotidianitate suntu de comunu slabe si in privinti'a religiosa. Éra considerandu lucrulu de cealalta parte, nemic'a pre lume nu este asia avutu de lucruri sublime câ religiunea.

Sublimulu inse este si placutu. Nice frumosulu, nice adeveratulu, nice marele, nice tragiculu, nice comiculu, nice majestaticulu, nice liriculu nu causéza omului atât'a placere câ sublimulu. Si ore pentru ce? Este ceva magicu, ceva farmacatoriu in sublimu, ce nu se mai afla in nemicu alt'a pre lume. Fericirea este multu mai placuta, deca urméza dupa nefericire, seninulu este mai incantatoriu, deca urméza dupa noru, dulcele mai placutu deca

urméza după amaru, și bucuria mai plină de delicii, deca urmăza după dorere. Și chiaru acéști'a este ce'a ce face sublimulu atâtu de plăcutu, cătu inim'a omenéșca oresi cum se versa la contemplarea lui. Elu umilindu mai antâiu pre omu până la marginile cele mai infime ale marginitului, imple oresicumva sufletulu omului de nori de tristetia, lu face se bé paharulu celu amaru alu caducitatei până în fundu și-lu strabate cu una dorere profundă vedienduse atâtu de micutiu în faci'a sublimului. Inse nemidilocitu după acéști'a redicandulu în sfer'a nemarginitului, înaltindulu la Domnedieu produce în sufletulu lui unu seninu încantatoriu, una dulcetia nespusa imple inim'a lui și în marea bucuriei în care se scaldă, și uita de sine. Acéști'a este ce face sublimulu atâtu de plăcutu. Elu are ceva din ide'a unui Mentor, care scapă pre omu din periculu, ceva din ide'a unei caletorii pre mare pline de pericole, care se finesce cu ace'a, că caletoriulu și pune petiorulu pre tiermurele plinu de verdetia. Din care cauza chiaru și memori'a lui este multu mai plăcută și mai că e cu nepotintia a se sterge.

Este sublimu în lumea fizică și este sublimu în lumea morală. Inse productulu și efectulu și alu unuia și alu celuilaltu este totu de a un'a din lumea morală. Cu tote aceste inse este multu mai plăcutu și mai încantatoriu sublimulu din lumea morală că celu din lumea fizică, căce acel'a atinge sufletulu nemidilocitu. Este unu ce sublimu în lumea fizică a cetii în Sant'a Scriptura cuvintele: *fia lumina!* Este sublima una potere atâtu de mare, care în lumea fizică numai cu unu cuventu produce lumin'a, elementulu acel'a, care dă universului aspectulu acel'a minunatu ce-lu are, și fora de care și ar' pierde tota viet'i'a și frumseti'a. Este sublimu a cetii în Homeru, de și în modu paganescu, poterea cea mare fizică a dieiloru, după care Joc misicandusi numai perulu cutremura Olimpulu și pământulu. Inse este cu multu mai sublimu a vedé pre unu Domnedieu restignitu pre cruce pentru pecatele omeniloru, căce acéști'a este unu sublimu din lumea morală. Cine nu se misică audiendu pre fiulu celu retacitu din Sant'a Evangelia strigandu către tataseu: *Tata! gresitâm la ceriu și în aintea ta!*, seau vediendu pre Josifu, cum ne mai potendusi innecă piansulu cade pre umerii fratelui seu celui mai micu Beniaminu, seau candu Lucanu caracteriséza pre Cato cu cuvintele: „*dicii iubescu pre învinguturi, Cato iubescu pre învinsu*“?

Celu mai înaltu gradu de sublimitate morală inse este sanctitatea. Este ceva sublimu în viet'i'a Santiloru a admirá virtutile loru cele eroice. Nu este pre lume nemic'a mai plăcutu decâtu viet'i'a loru. Sublimulu moralu lu afla omulu aici potentiatu până la celu mai înaltu gradu posibilu între moritori. Este ceva sublimu încantatoriu a audi pre Santulu Paulu enarandusi suferintiele cele multe pentru Christosu și a cetii despre elu, cum de ranele cele multe gemeá în patu că muerea candu nasce; a vedé pre Santulu Ignatiu aruncanduse cu bucurie în dintii leiloru, pre Santulu Stefanu a-lu vedé în midiloculu lapidarei cu faci'a stralucindu că faci'a unui angeru, a vedé pre martiri aruncanduse în Circu morței celei mai înfloratorie și totusi cantandu plinu de bucurie

gloria in excelsis Deo! Din caus'a acést'a pre nice una cale nu este asia usioru a intorce pre necredintiosi cá prin cetirea vietiei Santiloru. Cum n'ar' luá alta facia lumea, candu baremu numai pre diumetate s'ar' cetí atâte vietii de ale santiloru, precátu se cetescu romane scandalose!

Ce coincidentia frumosa! Sublimulu fisicu celu mai inaltu este ceriulu instelatu. Sublimulu moralu celu mai inaltu lu producu, santii acaroru locuintia inca este ceriulu. Cáce la ceriu, locasiulu lui Domnedieu tinde totu sublimulu.

Chiaru pentru cá sublimulu este asia placutu, chiaru pentru ace'a este si mai delicatu cá ori si ce. Una singura trasura, ce nu se potrivește in elu, i nimicesce totu efectulu. Pentru ace'a dice adagiulu, cá dela sublimu pana la ridiculu este numai unu pasiu. Cátu de ridiculu este p. e. la Greci ide'a unui dieu schiopu cá Hefaiostos—Vulcanu! Chiaru pentrucă elu este atátu de aproape de Domnedieu, lu contaminéza ori ce lucru prea lumescu si cuotidianu.

Varietăți.

Cá prin trécatu amu fostu amintitu si noi ceva in numerii trecuti despre cestiunea ortografiei. Nu amu voitu inse prin acést'a a ne dímite in discutitiuni filologice, cari nu suntu terenulu nostru, ci basati pre spiritulu tempului ni amu espusu in principiiu parerca nostra individuala. La aceste sor'a fóia scolastica a respunsu prin unu articulu lungu si recunoscemu bucurosu, si cruditu. Numai cátu noi nu i intielegemu scopulu. Venerandulu Redactoriu alu ei dice la capetu, cá ori ce argumente nu-lu voru convinge. Atunci nu scim, pentru ce crede, cá densulu va convinge pre altii, cá dora toti suntu moritori facuti din pamentu. Din caus'a acést'a nice nu mai disputamu nemicu cu privire la ortografia, cáce deoparte nu e chiamarea foiei basericesei a se ocupá pre largu cu una cestiune asia secundaria in cultur'a unui poporu, cum e ortografi'a. — Portugesii au literatura classica si totusi nu au inca toti unitate ortografica — éra de alta parte dupace Ven. Red. ni a spusu, cá nice una argumentu nu-lu va convinge, asia una disputa mai departe ni s'ar' paré — lucrulu Danaideloru, cari in infernulu paganu cara apa in una bute fora fundu.

Unele reflexiuni personali nu le potemu omite. Noi amu disu in Nr. 7 alu foiei, cá etimologi'a cea estravaganta lupta cá Cartagen'a in ainte de perire, va se dica se va mai sustiené inca cu greu catuva tempu, inse va trebiú se cada, cáce nu mai are in sine putere de vietia, cá Cartagen'a. Cumcă in Blasiu in conferinti'a professorala dela cele trei gimnasii tienuta in 8 Apriliu a. c. a cadiutu etimologi'a, in foia basericesca nu s'a disu. Deca a disu »Famili'a«, cá etimologi'a in Blasiu la conferinti'a professorala a cadiutu, atunci pentru acést'a nu e Foi'a basericesca de vina. Dice mai departe Ven. Red., cá nu a observatu in Blasiu nice unu curentu in contra' etimologiei nostre. Ne miramu multu de asia ceva, candu precum ni s'a spusu insasi dechiaratiunea corpului prof. din Blasiu, ce ni o aduce cá argumentu, a facutu una operatiune chirurgicala asup'ra etimologiei acesteia, eliminandu din ea »etimologismulu latinu«, si chiaru Ven. Red. ar' fi lucratu la operatiunea acést'a. Apoi noi amu disu, cá in conferinti'a profesoriloru dela cele 3 gimnasii tienuta in 8 Apriliu in Blasiu amu observatu curentulu in contra' etimologiei celei estravagante de pana acum si nu aieca. Si apoi ce lupta a avutu chiaru Ven. Red. cu curentulu acést'a, credemu cá nu va uitá iute. Se insiela inse Ven. Red. candu cugeta cá in Blasiu toti suntu pentru etimologi'a aperata de densulu. Din esperinti'a propria scim, cá in Blasiu suntu destui in contra' ei, si suntu chiaru si pentru principiu foneticu alu academiei, si mirare! insusi Ven. Red. nu este pentru etimologia, ci precum a dechiaratu in Nr. 10 este pentru etimologismu si fonetismu, cá se nu-i remana carulu numai cu una rota cá rob'a.

Cu aceste amu fostu datori in interesulu nostru personalu, si cestiunea ortografiei foia nostra nu o va mai tractá nice cá prin trécatu. Lasamu tempulu tota cestiunea. Acel'a ne va convinge pre toti, si credemu si pre Ven. Red. alu foiei scol.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipografi'a Seminarului gr-cat in Blasiu.